

חזבאללה בסוריה: אובדן האיזון בין "התנגדות לאומית" לאינטרסים עדתיים?

בנדטה ברטי ויורם שוייצר

חזבאללה קידם בברכה את פרוץ 'ההתעוררות הערבית' לפני כשנתיים וחצי – אותו גל מסיבי של ניווד חברתי ופוליטי שטלטל בחוזקה את הסטטוס קוו באזור המזרח התיכון ובצפון-אפריקה – והתייחס לכך ברגשות מעורבים של תקווה והתלהבות. כיום, בתפנית גורל אירונית, דעכו החגיגות המוקדמות לאחר ש'מפלגת האל' הלבנונית-שיעית מצאה עצמה מושפעת ישירות מהגעת ה"אביב" לבעל-בריתה ופטרונה משכבר הימים, בשאר אסד. השנה החולפת אופיינה במעורבות גוברת של חזבאללה במלחמת האזרחים הסורית, ובמעבר ממתן גיבוי פוליטי זהיר וייעוץ צבאי להשקעת הון פוליטי וצבאי ניכר, ולתמיכה ישירה במלחמתו של אסד במתנגדיו מבית.

חזבאללה הפך בפועל לצד לוחם במלחמה הפנימית המתמשכת, ובכך הוא מסכן את הלגיטימיות והפופולריות המקומיות והאזוריות שלו, במקביל לסיכון פוטנציאלי של תפקידו המרכזי בתוך לבנון. המאמר מנתח את עמדתו של חזבאללה כלפי העימות המתמשך בסוריה, מדגיש את האינטרסים של הארגון ומתאר את ההתפתחות ההדרגתית בנרטיב שלו ואת מעורבותו בפועל בסוריה. המאמר מתמקד גם בהבנת ההשפעה האזורית והפנימית שיש לאסטרטגיה הנוכחית של חזבאללה בסוריה, ומעריך כיצד ההחלטות האחרונות שקיבל הארגון עלולות לפגוע בו בטווח הקצר והבינוני. ככלל, האתגר שמציבה מלחמת האזרחים בסוריה לחזבאללה מהווה את אחד האיומים האידאולוגיים, הפוליטיים והצבאיים המשמעותיים ביותר לארגון מאז הקמתו בראשית שנות השמונים, ואולי אף את האתגר המשמעותי ביותר לנרטיב של הארגון ולתדמיתו, מאז נסיגת ישראל מלבנון בשנת 2000.

ד"ר בנדטה ברטי חוקרת במכון למחקרי ביטחון לאומי
יורם שוייצר חוקר בכיר במכון למחקרי ביטחון לאומי

האסטרטגיה של חזבאללה בסוריה: אינטרסים, אידאולוגיה ופעילות

חזבאללה בירך תחילה על ההתעוררות הערבית, והביע סולידריות ותמיכה במחאות ובדרישות. הוא זיהה את המהפכות כשייכות ל"עניים, החופשיים, שוחרי החירות ודוחי ההשפלה והחרפה (...)" שהן תוצאה של הכניעה לרצונן של אמריקה ושל ישראל (...)¹.

תמיכת הארגון הייתה איתנה במיוחד במקרים של מצרים ובחריין, בשל האיבה הגלויה למשטר מובארכ ולמונרכיה של אל-ח'ליפה.

אולם התמיכה הנלהבת בחזבאללה ב"רחוב הערבי" ובמהפכות התבררה עד מהרה כבררנית וכמושפעת רבות מהאינטרסים של הארגון. נראה שגוון פוליטי ועדתי במקום ערכים משותפים או אידאולוגיה – הוא שהכתיב את גישת חזבאללה לתסיסה באזור. ואכן, כאשר המחאות התפשטו לסוריה, חזבאללה צידד מייד בממשלה אל מול המורדים, כשהוא ממעיט מכוחם ומפקפק במניעיהם.² גישה זו מקורה בשיתוף הפעולה הממושך והאסטרטגי בין משטר סוריה והארגון הלבנוני-שיעי: מאז תום מלחמת האזרחים בלבנון, היווה תפקידה הפוליטי והצבאי של סוריה בלבנון מכפיל כוח משמעותי עבור חזבאללה, שבמסגרתו השגיחה דמשק על האינטרסים שלו ווידאה שהמערכת הצבאית שלו בארצו תישאר מוגנת ובטוחה. סיום ה"חסות" של סוריה בלבנון ב-2005 לא החליש את היחסים בין משטר אסד לחזבאללה, נהפוך הוא. חזבאללה המשיך לתמוך באינטרסים הסוריים בתוך לבנון כחלק מההנהגה בפועל של מחנה ה-8 במרס – הברית הפוליטית הפרו-סורית של חזבאללה, אמל – המפלגה השיעית השנייה בגודלה והתנועה הפטריוטית החופשית (הנוצרית) של גנרל מישל עאון. בנוסף, סוריה שימשה בעשורים האחרונים החוליה המקשרת בין חזבאללה לאיראן, כשהיא מציעה הן נתיב בטוח להעברת נשק וסיוע לוגיסטי לארגון, והן חיבור יציב לברית המשולשת. יתרה מכך, מאז שעלה אסד לשלטון בשנת 2000, היחסים האישיים הקרובים בינו לבין מזכ"ל חזבאללה, חסן נסראללה, העמיקו אף יותר את הקשר בין שני הצדדים.

בשל כל הסיבות הללו, האינטרס הפוליטי, הצבאי והגאו-אסטרטגי הישיר של חזבאללה מתחילת העימות היה לסייע בשימור הסטטוס קוו בסוריה. אמנם, האינטרס של חזבאללה בתמיכה באסד היה עקבי מאז תחילת ההפגנות הפוליטיות נגד המשטר באביב 2011, אולם הנרטיב של הארגון ורמת מעורבותו בסוריה התפתחו בצורה דרמטית בשנה האחרונה.

עם פרוץ המחאות נגד אסד התמקד חזבאללה בויזמנית בשימור מקומו בשולי הסכסוך באמצעות המעטת חלקו בכל התערבות ישירה, ובהמרת תמיכתו הגלויה במשטר בהצהרות פייסניות ביחס ל"צורך ברפורמה". מזכ"ל חזבאללה, נסראללה, הדגיש בהזדמנויות רבות כי "רוב אזרחי סוריה מאמינים במשטר ותומכים בבשאר

אסד",³ בעודו מצהיר כי "ההבדל בין סוריה להתקוממות הערבית... הוא שהנשיא אסד משוכנע שדרושות רפורמות, שלא כמו בחריין ומדינות ערביות אחרות", והאיץ ב"כל הסורים לשמור על ארצם ועל המשטר השולט, שהוא משטר התנגדות, ולתת למנהיגים שלהם הזדמנות לשתף פעולה עם כל הקהילות בסוריה על מנת ליישם את הרפורמות הנחוצות".⁴

חזבאללה השקיע גם בקישור תמיכתו באסד לרעיון 'ההתנגדות' של הארגון, כשהוא דוחה האשמות של נקיטת מוסר כפול ביחס למהפכות הערביות, ומדגיש את עקביות עמידתו נגד 'אינטרסים זרים' באזור. בהתאם לכך הדגיש הארגון כי משטר אסד – בהיותו הממשל היחידי שהתנגד ברצינות לאינטרסים האמריקניים-ישראליים באזור – ראוי לתמיכתו של חזבאללה.⁵ חזבאללה הדגיש את השפעתם השלילית של הכוחות הזרים בעימות, וטען כי "אמריקה, המערב, ישראל וכמה צדדים באזור מעוניינים להרוס את סוריה רק משום שהם רוצים להיפטר מהתומך הראשי בהתנגדות בלבנון ובפלסטין. הם רוצים לנקום במדינת סוריה, בעם, במנהיגות ובצבא, שתמכו בהתנגדות בלבנון ובהתנגדות בפלסטין".⁶

ככל שהעימות בסוריה הסלים והפך למלחמת אזרחים כוללת, חזבאללה מצא עצמו ממעיט בהדרגה מערכו של הנרטיב הגמיש שלו ביחס לצורך ברפורמות ופשרה, תוך הבלטת חשיבותה של התמיכה באסד, והתמקדות בהדגשת התפקיד השלילי של 'הגורמים הזרים' ורצונם להרוס את "סוריה כמדינה, כעם, כחברה וכצבא".⁷ בחודשים האחרונים הוחרפה הנימה, כאשר נסראללה הצהיר בנאום שנשא ב־30 באפריל 2013 כי "לסוריה יש ידידים שלא יאפשרו לה ליפול לידיהן של ארצות-הברית, ישראל או קבוצות הכופרים".⁸

חזבאללה השקיע גם בקישור תמיכתו באסד לרעיון 'ההתנגדות' של הארגון, כשהוא דוחה האשמות של נקיטת מוסר כפול ביחס למהפכות הערביות, ומדגיש את עקביות עמידתו נגד 'אינטרסים זרים' באזור

חשיבותה של הצהרה זו בכך שהיא חושפת אחד מהשניים – את השקפתו האוטנטית של נסראללה ביחס לעימות, או את הרטוריקה ויחסי הציבור המתוחכמים שלו, שמיועדים להצדיק את מדיניותו מעוררת המחלוקת לגבי סוריה. ראשית, ההתבטאות מבהירה את הנרטיב של חזבאללה, שלפיו החזית הסורית היא שלוחה של מערך ההתנגדות הלאומית לאינטרסים אמריקניים וישראליים. לפי חזבאללה, גורמים זרים אלה אינם מכוונים רק להפלת המשטר ול'הוצאת סוריה מציר הרשע', אלא מעוניינים גם להפוך אותה למדינה כושלת. בהקשר זה, נסראללה

קישר את האירועים בסוריה גם למאבק הפלסטיני בכך שציין: "בנפרד מהמטרה, מה שמתרחש עכשיו בסוריה מסוכן, מאתגר, מאיים ומזיק מאוד לסוריה עצמה ולמאבק הפלסטיני, כפי שנהגנו לומר בימים הראשונים. כיום נרקמת מזימה ליצור למאבק הפלסטיני עתיד מתיש, מעורפל ולא ידוע, בדמות יהירות ישראלית

וחזרת הכוחות האמריקניים לאזור (...)”⁹. בהזדמנות אחרת, כעבור כמה שבועות, הבהיר נסראללה את הקשר בצורה מפורשת עוד יותר, בכך שטען כי “סוריה היא עמוד השדרה של ההתנגדות והתמיכה בה, וההתנגדות אינה יכולה לעמוד מנגד בחיבוק ידיים כאשר שוברים את גבה (...)”. אם סוריה תיפול אזי גם פלסטין תאבד וההתנגדות בפלסטין תאבד, וגם עזה, הגדה המערבית וירושלים יאבדו”¹⁰.

למרות שנאום נסראללה מתח קווים מקשרים בין סוריה, רעיון ‘ההתנגדות הלאומית’ והסוגיה הפלסטינית, נראה כי בשבועות האחרונים אימץ הארגון בהדרגה צביון לעומתי ואף קיצוני יותר.

בנאום אחר שנשא ב־25 במאי 2013, טען נסראללה שהוא ניסה לתווך בין משטר אסד למורדים, אבל יוזמה זו נכשלה עקב סירובם של מתנגדי אסד למצוא פתרון של שלום לסוריה.¹¹ בהטלת האשמה הבלעדית בהמשך העימות על המורדים, לרבות האשמה בקיצוניות, חזבאללה העביר קו ברור בין כוחות תומכי אסד למתנגדיו, הן בסוריה והן בלבנון. כמו כן, נסראללה התייחס שוב ושוב לגורמים הג’האדיסטיים בקרב המורדים כאל כופרים (תכפירי) – מילה טעונה ביותר שמעידה על גישתו העוינת של הארגון כלפי קבוצות כאלה.

במקביל התגברו הסממנים לקנאות עדתית, לדוגמה, כאשר נסראללה הדגיש את חשיבות התפקיד שממלא ארגונו בהגנה על המקומות הקדושים לשיעים (ובראש ובראשונה, מסגד סיידה זינב בדמשק) ועל עיירות גבול באזור אל־קוסייר.¹² יחד עם זאת, חזבאללה רגיש ביותר לסוגיה זו, והצהיר בגלוי בהזדמנויות רבות שאינו פועל מתוך קנאות עדתית, כשהוא מציין כי “האשימו אותנו בקנאות עדתית. אלה הבלים (...) לחמנו בבוסניה ואיבדנו שאהידים, בהגנה על מי? בהגנת המוסלמים הסונים בבוסניה. אין שיעים בבוסניה. כל הקשיים שסבלנו

ונמשיך לסבול הם למען פלסטין. אף אחד לא יכול להאשים אותנו בקנאות עדתית (...)”¹³.

לבסוף, אסטרטגיית הלעומתיות הגוברת של חזבאללה לא רק אפשרה לארגון להחריף את הנימה כלפי המורדים, אלא גם הביאה אותו להודות בגלוי במעורבותו במלחמה ובתמיכתו הצבאית באסד – טענה שהארגון טרח להכחיש עד הנאום של 25 במאי (כאשר אפילו בנאום זה הצהיר נסראללה שהמעורבות הפעילה של הארגון החלה רק חודש קודם לכן).

אסטרטגיית הלעומתיות הגוברת של חזבאללה לא רק אפשרה לארגון להחריף את הנימה כלפי המורדים, אלא גם הביאה אותו להודות בגלוי במעורבותו במלחמה ובתמיכתו הצבאית באסד

נסראללה היה גם זהיר בדבריו שאין לייבא את העימות בקרב העם הלבנוני סביב סוריה (ובתוך סוריה) לתוך לבנון. מנהיג חזבאללה הדגיש את כוונת ארגונו להימנע מהתנגשויות צבאיות בתוך לבנון.

כאשר חזבאללה הודה בגלוי במעורבות הפעילה שלו בעימות בסוריה, אישר הארגון את מה שהקהילה הבינלאומית כבר ידעה: חזבאללה לא הסתפק בתמיכה מוסרית, פוליטית, או צבאית מצומצמת במשטר אסד, אלא החל לשלוח המוני לוחמים כדי להילחם לצד הצבא הסורי.

למרות שמזה שנה וחצי ישנם דיווחים חוזרים על כך שלוחמי חזבאללה נהרגו בסוריה,¹⁴ בכל זאת נראה שמעורבות הארגון במלחמה גברה במידה ניכרת בששת החודשים האחרונים, וכללה מתן גיבוי לצבא סוריה ותמיכה בו במשימות הגנה והתקפה גם יחד.¹⁵ דוגמה חשובה במיוחד לדפוס זה של מעורבות מוגברת היא התפקיד שהארגון הלבנוני-שיעי מילא לכאורה במלחמה באזור אל-קוסייר. עיירת גבול זו במערב-סוריה היא מפתח להשתלטות על מחוז חומס ולהבטחת מסדרון בטוח בין סוריה ללבנון, ובייחוד לביסוס חיבור בין הבירה הסורית לבין האזורים העלווים לאורך קו החוף הצפון-מערבי של המדינה. תמיכת חזבאללה במשטר, שהתבטאה בכיבוש אל-קוסייר מידי כוחות המורדים, היא שיא במעורבות המתגברת של הארגון בעימות, ואישור לכך שחזבאללה הפך מגורם משני לבעל-ברית אסטרטגי של המשטר הסורי.

חזבאללה בסוריה: השפעה מקומית, אזורית ובינלאומית

לתפקידו הצבאי והפוליטי המתפתח של חזבאללה בסוריה התלווה נרטיב ברור, המתאר את הקרב על דמשק כחלק מרעיון ה"התנגדות" של הארגון בלבנון ומהמאבק הפלסטיני. עם זאת, הצגת הארגון את עצמו כמגן האינטרסים הערביים, שמנסה למנוע מסוכנים אמריקניים וישראלים להפיל את אסד ולהרוס את סוריה, לא הצליחה לכבוש את 'התודעה והלבבות' של מרבית תושבי המזרח התיכון.

בכל האזור, חזבאללה הואשם שוב ושוב במוסר כפול באופן תמיכתו בהתעוררות הערבית, ובכך שהעדיף לפעול על פי אינטרסים מקומיים צרים על פני יומרתו להוביל את המאבק וההתנגדות נגד אי הצדק הקיים באזור.

בתוך לבנון, הארגון חווה ירידה במוניטין ובלגיטימיות שלו, בייחוד בקהילה הסונית. מגמה זו ודאי אינה חדשה, לנוכח הפיצול הפוליטי והעדתי בין השיעים לסונים, שהחל ב-2005 לאחר ההתנקשות בראש ממשלת לבנון, רפיק חריירי, והנסיגה הסורית בעקבותיה, אם לא קודם לכן. בכל זאת, המשבר הסורי החרף את המחלוקות הקיימות: למשל, סקר שנערך לאחרונה העלה שרק חמישה אחוזים מהקהילה הסונית בלבנון הצהירו על תמיכתם בחזבאללה, לעומת 94 אחוזים מהשיעים בלבנון. הסקר חשף גם הפגנת התנכרות גוברת כלפי חזבאללה בקרב הקהילה הנוצרית, כשרק שליש לערך מהנוצרים בלבנון צידדו בגלוי בארגונו של נסראללה.¹⁶

ואליד ג'ונבלט, פוליטיקאי ממולח ומנהיג קהילת הדרוזים והמפלגה הסוציאליסטית המתקדמת (הדרוזית), הביע את תחושת התסכול מהתמיכה המסורה של חזבאללה באסד בכך שאמר "חשתי עצב כששמעתי שאדון חסן, שהיה הגיבור הערבי והאסלאמי ב־2006 – מתעקש לזלזל בעצמו בצורה כזו (...). כאשר הוא מגן על משטר שלא יאריך ימים(...)"¹⁷. ג'ונבלט גם אמר בעבר ש"כל מי שמגן על הפלסטינים...אינו יכול לצאת נגד העם הסורי"¹⁸.

התבטאות זו מתמצתת את אתגר הלגיטימיות העצום שהלחימה בסוריה מציבה לחזבאללה בארצו, ובאזור בכלל: הארגון בנה את מעמדו על כך שהוא נתפס כתנועה שאינה עדתית, המתמקדת ב'התנגדות' חיצונית ובהגנה על לבנון ועל זכויות הערבים. בעקבות הנסיגה החד־צדדית של ישראל מלבנון בשנת 2000, ומאוחר יותר, לאחר שהכריז על 'ניצחון אלוהי' על ישראל ב־2006, המוניטין האזוריים והמקומיים של חזבאללה הרקיעו שחקים. אולם מגמה זו התהפכה בשנים האחרונות, תחילה כאשר הארגון הפנה את נשקו נגד ארגונים לבנוניים אחרים במאי 2008, ולאחר מכן, בעקבות האשמות בית הדין המיוחד של האו"ם לחקירת מעורבותו הישירה בתכנון ובביצוע ההתנקשות בראש הממשלה, רפיק חרירי. סוריה היא מסמר נוסף בארון הקבורה של המוניטין של חזבאללה כמוביל 'ההתנגדות הלאומית', שכן היא מחזקת את התפיסה שהארגון פועל על בסיס עדתי, צר ואינטרסנטי, וחושפת את העדפתו לשימור שותפותו האסטרטגית עם טהראן ודמשק על פני תפקידו ומעמדו בביירות. באופן דומה, טענות חזבאללה על מלחמתו בשם הפלסטינים מוטלות בספק לנוכח המתקפות הרבות של המשטר הסורי על הפליטים הפלסטיניים בסוריה, וכן בעקבות העובדה שחמאס מרחיק את עצמו מאסד וממלחמתו.

סוריה היא מסמר נוסף בארון הקבורה של המוניטין של חזבאללה כמוביל 'ההתנגדות הלאומית', שכן היא מחזקת את התפיסה שהארגון פועל על בסיס עדתי, צר ואינטרסנטי

האויבים הפוליטיים של חזבאללה – מחנה ה־14 במרס בהנהגת סעד חרירי ותנועת 'העתיד' – הסתמכו על סתירות גלויות אלה כדי לבסס האשמות נגד חזבאללה בלבנון. כבר באוגוסט 2011 אמר סעד חרירי: "האם הייתה אי־פעם בהיסטוריה תנועת התנגדות שתמכה בשליט מדכא מול עם מדוכא, או שתמכה במשטרים רודניים מול עמים שדרשו את חירותם? (...). בושה היא שחזבאללה רואה את ההתקוממות הסורית מנקודת מבט של האינטרס האיראני, ועיוור לרצון העמים הערביים (...)"¹⁹. לאחרונה, באפריל 2013, הכריז מזכ"ל תנועת ה־14 במרס כי תפקידו של חזבאללה בסוריה "אינו מאיים רק על לבנון ועל אחדותה הלאומית, אלא גם על האזור כולו ואולי אף על העולם"; עוד הוסיף כי "חזבאללה הפגז את קוסייר, נהרייה, בורהנייה וסקארג' (...). מהעמדות שלו באל־קסר ובחאוש אל־

סייד עלי. הם הפציצו אזרחים והרגו נשים וילדים רבים...אם ניאלץ, נבצע ירי על אזרחים בדיוק כמוהם. האזרחים שלנו אינם פחותי ערך מאזרחיהם. חזבאללה הורג בסוריה ללא אבחנה".²⁰ אין צורך לומר שטיעונים דומים מהדהדים בכל רחבי המזרח התיכון, ובייחוד במדינות שנקטו עמדה גלויה בתמיכה או בהתנגדות לאסד, כמו מדינות המפרץ.

עד כה, הקהילה השיעית בלבנון ממשיכה לגבות את חזבאללה ואת מעורבותו בסוריה, אולם בעתיד צפויה תמיכה כזו להתערער עקב קריסת מערכות היחסים בין העדות בלבנון תחת לחץ של פעילות חזבאללה בסוריה, וככל שלוחמי חזבאללה רבים יותר ייהרגו במלחמה לצד אסד. עד עתה, מעורבות הארגון בסוריה שימשה את המנהיגים המתנגדים לחזבאללה בתוך הקהילה השיעית כדי למתוח ביקורת על הארגון. לדוגמה סובחי אל-טופיילי, 'הידיד שהפך אויב', הכריז בפברואר 2013 כי: "אל לו לחזבאללה להגן על המשטר הפושע שרוצח את בני עמו, ואשר מעולם לא ירה ולו ירייה אחת להגנתם של הפלסטינים... אותם לוחמי חזבאללה שרוצחים ילדים, מטילים אימה על אנשים והורסים בתים בסוריה – סופם להגיע לגהינום".²¹ ביקורת כללית כזו אמנם אינה משנה את העובדה שחזבאללה עדיין יכול לסמוך על התמיכה של קהילת השיעים בלבנון ועל בעלי-בריתו הנוצרים בעזרתו של גנרל מישל עאון, אולם יהיה זה סביר להניח שהתנהגות הארגון בסוריה נותנת תוקף לדברי מבקריו.

אין זה מפתיע שההשתתפות הגוברת של חזבאללה במלחמת האזרחים הסורית החרیפה גם את היחסים המעוררים ממילא של הארגון עם האופוזיציה הסורית. כבר בימים הראשונים של המחאות, שרפו המפגינים שוב ושוב את דגלי חזבאללה וקראו בגלוי לארגון הלבנוני-שיעי "להסתלק".²² לאחרונה גברה האיבה בין הצדדים אפילו יותר, כאשר לוחמי חזבאללה זכו ליחס של לוחמי אויב מצד האופוזיציה הסורית, ורמטכ"ל צבא סוריה החופשית, הגנרל סלים אידריס, הצהיר: "לוחמי חזבאללה פולשים לשטח סוריה, ואם ימשיכו לעשות זאת מבלי שהרשויות בלבנון ינקטו פעולה כלשהי לעצור אותם, אני מאמין בזכותנו להילחם בהם בתוך השטח [של לבנון]".²³ במה שנראה כמו אירוניה קלה, חזבאללה מתויג כ'כובש זר' ומאויים כי נוכחותו בשטח סוריה תיתקל ב"התנגדות" מקומית. בחוגי הסלפים בסוריה ומחוצה לה מתואר חזבאללה גם כאויב המהפכה הסורית, והארגון מכונה 'מפלגת השטן' ו'ארגון טרור'.²⁴

גם מבחינה אזורית גררה מעורבות חזבאללה ביקורת דומה. סגן ראש ממשלת טורקיה, בקיר בוזדאג, שאל בצורה רטורית: "כיצד ייתכן שמפלגה שקוראת לעצמה 'מפלגת האל' מנהלת מלחמה להריגת גברים נשים וילדים חפים מפשע...היא צריכה לשנות את שמה למפלגת השטן",²⁵ ואילו מועצת שיתוף הפעולה של מדינות המפרץ כינתה את חזבאללה 'ארגון טרור' ופעלה לשים את ידיה על הנכסים הפיננסיים

של הארגון.²⁶ כמו כן, איש הדת הסוני השייח' יוסוף אל קרדאווי יצא בהצהרות מיליטנטיות נגד חיזבאללה, וכינה אותם "מפלגת השטן": "מנהיג מפלגתו של השטן מגיע כדי להילחם בסונה ... עכשיו אנחנו יודעים מה האיראנים רוצים ... הם רוצים להמשיך ולטבוח בסונים". בנוסף, קרא קרדאווי לסונים להצטרף לג'יהאד נגד אסד.²⁷ באופן כללי, רמת התמיכה האזורית בארגונו של נסראללה נפגעה כתוצאה ממעורבותו במלחמת האזרחים בסוריה. לדוגמה, התמיכה העממית בחזבאללה בין השנים 2010 ל-2012 צנחה בעשרה אחוזים במצרים, ובשיעור של 26 אחוזים בירדן.²⁸ באופן טבעי, תפיסה שלילית זו התרחבה גם לתומכים בולטים אחרים של משטר אסד, לרבות רוסיה ואיראן. הביקורת האזורית הגואה סביב תפקידו של חזבאללה בסוריה התחזקה עוד כתוצאה מהמגמה העדתית הגוברת של מלחמת האזרחים. במובן זה, המתחים הפנימיים העולים בתוך לבנון יכולים להתפרש כהשתקפות של מגמה אזורית גדולה ומדאיגה יותר. מבחינה בינלאומית, לשילוב של לחץ כתוצאה ממעורבות חזבאללה בסוריה, כתב האישום נגדו על רצח חריירי וההאשמות האחרונות של ממשלת בולגריה במעורבותו הישירה במתקפת הטרור בבורגס ביולי 2012 היו השלכות רחבות שהובילו את האיחוד האירופי לשנות את עמדתו הניטרלית ביחס לחזבאללה ולהגדירו כארגון טרור. ב-22 ביולי 2013, החליט האיחוד האירופי לשלוח איתות פוליטי חזק נגד האקטיביזם האזורי והבינלאומי הגובר של חיזבאללה על ידי סימון הזרוע הצבאית של חיזבאללה כארגון טרור. תיוג זה תורם להחלשת הלגיטימיות הפוליטית של הארגון ומעמדו הבינלאומי, שני סטטוסים אשר הארגון שואף לקבלם. אף על פי כן, מבחינה מעשית יש לציין כי תיוג זה של האיחוד האירופי אינו צופן בחובו מכשול מעשי משמעותי שיפגע קשות לחיזבאללה.

אולם ההשלכות של מעורבותו הנוכחית של חזבאללה בסוריה הן מעבר להשפעה על המוניטין של הארגון ועל הלגיטימיות שלו – הן מאיימות גם על מעמדו הפוליטי של הארגון בתוך לבנון.

עמדת חזבאללה ביחס לסוריה יצרה קרע עם מי שהיו עד לאחרונה בעלי-ברית פוליטיים, כמו קהילת הדרוזים, ובמקביל ערערו את היחסים הפוליטיים שכבר היו מתוחים עם מחנה ה-14 במרס. באופן כללי הוביל הדבר לעלייה במתחים הבין-עדתיים בתוך לבנון, ולהתנגשויות צבאיות חוזרות ונשנות בין מתנגדי אסד לתומכיו – רובן סביב האזורים שמבחינה היסטורית מועדים לפורענות כמו עיר הגבול טריפולי – העיר השנייה בגודלה בלבנון שנמצאת בצפון-מזרח המדינה. ריבוי התקריות ניזון מהקיטוב הגובר בחברה הלבנונית ומחיזוק ההשפעה והעוצמה של ארגונים סלפיסטיים סוניים, שהאיצו בחסידיהם לתמוך במורדים הסורים באופן רחב כל האפשר, בעודם מאמצים גישה עוינת כלפי חזבאללה. עד עתה היו ההתנגשויות הגלויות בין סונים התומכים במתנגדי אסד ובין חזבאללה בלבנון

מועטות בלבד, אולם תקריות אחרונות – לרבות מתקפת טילים במאי 2013 נגד אחיזתו של חזבאללה בדרום-ביירות ושכונת אל-דחיה – מעידות שהיחסים בין העדות בתוך לבנון הגיעו לשפל המדרגה.

שיקוליו של חזבאללה היו שמעורבותו בסוריה לא תוביל להסלמת מלחמת אזרחים פנימית בלבנון – תרחיש שהיה מאיים מאוד על מעמדו במדינה וכנראה גם מחליש אותו. עם זאת, האווירה הפנימית בלבנון מתוחה מאוד, בייחוד לנוכח השיתוק הפוליטי הנוכחי בעקבות נפילת ממשלת נגי'ב מיקאטי, שלא שרדה עקב המתחים הפנימיים שהתעצמו לנוכח מלחמת האזרחים בסוריה. נראה שהבחירות הבאות לפרלמנט בלבנון לא יתקיימו כמתוכנן בקיץ 2013, והמדינה תיוותר על כן במצב של חולשה וחוסר ודאות פוליטי. על רקע הדברים האלה, הכרזתו הגלויה של חזבאללה על מלחמה בסוריה עלולה לסבך באמת ובתמים את מעמדו של הארגון בלבנון.

חיזבאללה בסוריה: מבט קדימה

אם לנסח בפשטות – תמיכתו הנמרצת, המקיפה והגלויה של חזבאללה באסד היא הימור מסוכן. עד כה, הארגון הגיע למסקנה שהמחיר שווה את הסיכון, כאשר התרומה הצבאית של חזבאללה מכרעת לאסד, ומציעה צינור חמצן לצבא הסורי המותש. מתוך ידיעה שאובדן לבנון יסכן את מקומו הפוליטי, הצבאי והאזורי של הארגון, החליט חזבאללה "ללכת על כל הקופה".

מנקודת המבט של ישראל, האסטרטגיה הנוכחית של חזבאללה בסוריה מציבה את הארגון במצב קשה, ובאופן כללי בעמדה מוחלשת. מצב זה הוא תוצאה של ירידת קרנו הפוליטית בתוך לבנון ובאזור, אך גם בשל מעורבותו הצבאית הניכרת במלחמת האזרחים.

בטווח הארוך יותר, החלטת חזבאללה לתמוך באסד ולהתערב ישירות בעימות עלולה להתגלות כטעות אסטרטגית חמורה לארגון. תפיסה זו קיבלה ביטוי ציורי בנאום שנשא לאחרונה רמטכ"ל צה"ל בטקס הסיום של קורס טיס של חיל האוויר, אשר תאר את המצב שלו כ"להבות שאוחזות בשולי גלימתו של נסראללה, ואשר עתידות לאיים על מעמדו בלבנון ואף מעבר לכך".

אפילו אם אסד ובעלי-בריתו ישיגו נצחון גורף ומלא בסוריה (תרחיש שעדיין אינו נראה באופן בטוח הקרוב),

בטווח הארוך יותר, החלטת חזבאללה לתמוך באסד ולהתערב ישירות בעימות עלולה להתגלות כטעות אסטרטגית חמורה לארגון

•

חזבאללה יכול למצוא את עצמו בעמדה מוחלשת, לאחר שהתנכר לחלק גדול מציבור בוחריו האזורי והמקומי

•

חזבאללה יצליח לשמר את השותפות האסטרטגית שלו עם איראן וסוריה, אולם עדיין יהיה מוחלש מבחינה פוליטית ויזדקק להתאוששות בעקבות המחירים ששלם בסוריה

חזבאללה יכול בכל זאת למצוא את עצמו בעמדה מוחלשת, לאחר שהתנכר לחלק גדול מציבור בוחריו האזורי והמקומי. מצב זה יתממש בייחוד אם הארגון יתחיל לספוג אבדות משמעותיות בקרב לוחמיו – דבר שעלול לסכן חלק מהתמיכה של הקהילה השיעית בלבנון. על פי תרחיש זה, חזבאללה יצליח לשמר את השותפות האסטרטגית שלו עם איראן וסוריה, אולם עדיין יהיה מוחלש מבחינה פוליטית ויזדקק להתאוששות בעקבות המחירים ששלם בסוריה. כתוצאה מכך, הארגון יתקשה ליזום עימות מידי מול ישראל.

אם אסד ומשטרו יקרוסו, מצבו של חזבאללה הן בסוריה והן בלבנון יהיה בסיכון גבוה אף יותר: שינוי המשטר יעצים את האופוזיציה האנטי-סורית, ויחליש הן את חזבאללה והן את מעמדה של איראן במזרח התיכון. בשני המקרים ייצא חזבאללה מהמלחמה במצב מוחלש ומעורער יותר, אם כי סביר להניח שהזרוע הצבאית שלו בלבנון והברית שלו עם הקהילה השיעית בלבנון ועם איראן יספיקו על מנת למנוע את קריסתו. בנוסף, ייתכן שחזבאללה יאלץ בעתיד לטעום מהתרופה שהוא עצמו רקח, כאשר יסבול ממתקפות תגמול אלימות מצד ארגונים סלפיסטיים בסוריה ובלבנון גם יחד. גם על פי תרחיש זה, ארגון חזבאללה יזדקק להפוגה ולהתאוששות לפני שישקול פתיחת חזית צבאית חדשה מול ישראל.

למרות זאת, ישראל תשגה אם תפרש את החולשה הנוכחית של חזבאללה כהזדמנות להתערב ישירות בסכסוך בסוריה, או לתקוף באופן יזום את אויבה משכבר הימים בלבנון. בסופו של דבר, למרות שלל בעיותיו, חזבאללה הוא עדיין אויב משמעותי בעל כוח צבאי מאיים, שיהיה מסוגל לנהל מלחמה ארוכה יחסית ובעיקר לפגוע ולגרור להרס לנזק כבדים בתוך ישראל. יתרה מכך, תפיסת ישראל כתוקפנית מול סוריה, או גרוע מכך, מול חזבאללה בלבנון, עלולה לשוב ולהעלות את רמת התמיכה בארגון ולאחד את המדינה בתגובה לאויב המשותף. אי לכך, על ישראל להיות זהירה ולהימנע מהיגררות למלחמת האזרחים בסוריה, או למלחמה יזומה בלבנון.

הערות

- 1 “Speech Delivered By Hezbollah Secretary General Sayyed Hassan Nasrallah During The Solidarity Rally With Egypt That Was Held In Ghobairy Municipality Square – Jnah” *Hezbollah Press Statement*, February 7, 2011.
- 2 “Lebanese Hezbollah TV Reports “Million-Strong” Rallies Backing Syrian President,” *BBC Monitoring Middle East*, March 30, 2011.
- 3 “Hezbollah leader: Most Syrians believe in al-Assad,” *CNN*, May 26, 2011 <http://edition.cnn.com/2011/WORLD/meast/05/25/syria.unrest/index.htm>
- 4 “Hezbollah urges Syrians to back Assad regime,” *Now Lebanon*, May 25, 2011 https://now.mmedia.me/lb/en/nownews/hezbollah_urges_syrians_to_back_assad_regime_1

- 5 “The interview made with Hezbollah Secretary General Sayyed Hassan Nasrallah by Al Manar Channel,” October 24, 2011. *Hezbollah Press Statement*, October 25, 2011.
- 6 “West trying to topple Syria government: Nasrallah,” *Press TV*, May 12, 2010. <http://www.presstv.com/detail/2012/05/12/240731/nasrallah-west-trying-topple-assad/>
- 7 נאום חסן נסראללה, 30 באפריל 2013 <http://shabbir.hassanally.net/2013/05/03/english-sayyed-hassan-nasrallah-april-30-2013-speech> <http://vineyardsaker.blogspot.co.il/2013/05/speech-of-hezbollah-secretary-general.html>
- 8 שם
- 9 שם
- 10 נאום חסן נסראללה, 25 במאי 2013 <http://syria360.wordpress.com/2013/05/28/nasrallahs-may-25th-speech/>
- 11 שם
- 12 נאום חסן נסראללה, 30 באפריל 2013
- 13 נאום חסן נסראללה, 25 במאי 2013
- 14 “Hezbollah says commander killed in Syria has been buried in Lebanon,” *Al-Jazeera*, October 2, 2012. <http://blogs.aljazeera.com/topic/syria/hezbollah-says-commander-killed-syria-has-been-buried-lebanon;>
- 15 “Hezbollah fighters, Syrian rebels killed in border fighting,” *Al-Arabiya*, February 13, 2013. <http://english.alarabiya.net/articles/2013/02/17/266843.html>
- 16 ראו “Most Muslims Want Democracy, Personal, Freedoms, and Islam in Political Life,” Pew Research Center, July 10, 2012, p. 29, <http://www.pewglobal.org/files/2012/07/Pew-Global-Attitudes-Project-Arab-Spring-Report-FINAL-Tuesday-July-10-2012.pdf>
- 17 “Jumblatt slams Nasrallah: Assad will fall,” *Daily Star*, May 2, 2013, <http://www.dailystar.com.lb/News/Politics/2013/May-03/215878-jumblatt-slams-nasrallah-assad-will-fall.ashx#ixzz2Sbgkdp80>
- 18 “Jumblatt slams Nasrallah over his Syria stance,” *YaLibnan*, July 24, 2012, <http://www.yalibnan.com/2012/07/24/jumblatt-slams-nasrallah-over-his-syria-stance/>
- 19 דברי סעד חריי, Lebanese National News Agency, August 13, 2011. <http://www.naharnet.com/stories/en/79815>
- 20
- 21 “Hezbollah fighters dying in Syria will go to hell, Tufaili,” *YaLibnan*, February 26, 2013, <http://www.yalibnan.com/2013/02/26/hezbollah-fighters-dying-in-syria-will-go-to-hell-tufaili/>
- 22 Abigail Fielding-Smith, “Hizbollah leader defiant despite Syria turmoil,” *Financial Times*, December 6, 2011, <http://www.ft.com/cms/s/0/8e8d1984-2043-11e1-9878-00144feabdc0.html#axzz1hfR8LNjc>
- 23 “Syrian rebels ‘can fight Hezbollah in Lebanon’ – Idriss,” *BBC*, June 5, 2013 <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-22778035>
- 24 *Association of Muslim Scholars*, May 22, 2013 <http://almoslim.net/node/183844>
- 25 <http://www.dailystar.com.lb/News/Politics/2013/May-27/218442-regional-lebanese-officials-condemn-nasrallah-speech.ashx>

- Sultan Al-Tamimi "GCC: Hezbollah terror group," *Arab News*, June 3, 2013 26
<http://www.arabnews.com/news/453834>
- Top cleric Qaradawi calls for Jihad against Hezbollah, Assad in Syria," *Al-Arabiya*, 27
 June 2, 2013. <http://english.alarabiya.net/en/News/middle-east/2013/06/02/Top-cleric-Qaradawi-calls-for-Jihad-against-Hezbollah-Assad-in-Syria.html>
- Most Muslims Want Democracy, Personal, Freedoms, and Islam in Political Life," 28
 "Muslim Publics Divided on Hamas וגם *Pew Research Center*, July 10, 2012, p. 29.
 and Hezbollah," *Pew Research Center*, December 2, 2010, <http://www.pewglobal.org/2010/12/02/muslims-around-the-world-divided-on-hamas-and-hezbollah/>